

πρεπῶς χρῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἔργων ἐλλείπειν. εἰ δή τις τελευτὴν ἡνεγκε γενναῖως συγγενοῦς καὶ οἴκείου, μηδ' ἡμεῖς ἀπολειπώμεθα τοῦ καλοῦ τούτου ἔργου· ἀλλ' ἀμιλλώμενοι ἐφικνεῖσθαι σπουδάζωμεν. οὐ μικρὸν δὲ παραμύθιον καὶ οἱ ἐκ τῆς Θεοδώρας παῖδές εἰσιν. ἀθανασία γάρ τις ὁ παῖς γίνεται τοῖς γονεῦσιν, ὅστε τοὺς ἐξ ἑκείνης δρῶν οὐκ ἀπὸ τρόπου ἡγήσῃ ζῆν τὴν τεκοῦσαν.

Ταῦτα μὲν οὖν φέδε πως λογιζομένοις ληπτέον μέτρον λύπης καὶ παραμυθίαν προσήκουσαν τῶν ἀνιαρῶν. σὺ δὲ εἰ μὲν Καῖσαρ ἐτ’ ἔχων ὑπαρχίαν διατρίβει ἐν Τάραντι, δῆλον ὅτι ἐπιμενεῖς τοῖς αὐτοῖς. εἰ δ’ ἀλλοθί που διάγει L 76^v μεταβάς, εἰκός σέ γε μὴ ἀποπέμψασθαι ἐθέλοντα μένειν. ἔχων δὲ οἴκοι καὶ B 54 προνοήσετοι σου τὰ ἴκανά. εἰ δὲ οἴα τὰ παρὰ τῆς τύχης, ἀλλ’ ὅτι παρὰ δόξαν 10 συμβῇ, πάλιν οἰστέον γενναῖως ἀρετὴν ἔχοντα τρέφειν μὲν ἴκανήν, πανταχοῦ εὐφραίνειν δὲ δυνατήν, καν μηδένα ἔχης εὐεργετοῦντα τῶν νῦν ἀρχόντων.

P 33 'Εγὼ δὲ ἀπεδήμησα μὲν εἰς Οἰνοτρίαν τὴν κληθεῖσαν μεγάλην 'Ελλάδα, σκοπὸν ἔχων συζῆσαι τὸ λοιπὸν τοῦ βίου τοῖς ἐκεῖ φίλοις 'Αθανασίῳ καὶ Πέτρῳ. εὑρῶν δὲ τὰ μὲν κοινὰ τῆς χώρας βάρβαρα παντελῶς καὶ ἀπολίτευτά τε καὶ 15 ἄπορα, τὰ δὲ ιδιαὶ τῶν φίλων στενὰ κομιδῇ, ὡς μηδὲ δωματίου γε εὔπορίαν εἶναι μετρίου, ἕγνων ἐπανήκειν εἰς 'Ρώμην καὶ ἄλλο τι βουλεύσασθαι. ἐπανιών δ' ἔμαθον τὸν ἐν τῇ 'Ρώμῃ λοιμόν, καὶ μοι ἔδοξεν ἀναμεῖναι ἐν Παλαιοκάστρῳ τῆς Λουκανίας, ἵνας ἀν τάκει λάβῃ κρᾶσιν ὑγιαινοτέραν. ἐγχειμάσαι τοίνυν ἀνάγκη τοῖς ἐνταῦθα χωρίοις. τὰ δὲ οὔτε πόρρω κεῖται πολύ, ὑγιεινῶς τε ἔχει 20 καὶ πρὸς χειμερίαν ὥραν εὐφυῶς. διατρίβοντι δὲ ἐνταῦθα συχνὰ ἐπιστέλλειν δέομαι σου, ἔάν, ὡς ὑπολαμβάνω, τὸν χειμῶνα διαγάγγης ἐν Νεαπόλει. φροντὶς L 77 γάρ μοι τά τε σά, δπως ἔχει, πράγματα εἰδέναι καὶ τὰ περὶ τὴν 'Ρώμην, ἀπερ εἰκός, τοῖς περὶ Νεάπολιν ἀγγέλλεσθαι βεβαιότερον. εἰ δέ τι καὶ τῶν ἐν Νεαπόλει δοκεῖ σοι διαφέρειν ἡμῖν, μηδὲ τούτων ἀμέλει. πλὴν εἴ τι βασιλεὺς 25 ἢ βασιλέως υἱὸς μεταπέμπεσθαι ἡμᾶς βούλεται. ἀσθενῶ γάρ καὶ ὑπουργεῖν ἔχω οὐδὲν οὕτ' αὐτοῖς οὔτε ἄλλω τῷ τῶν δεσποτῶν. ἔρρωσο.

'Απὸ Παλαιοκάστρου, Σεπτεμβρίου ηῃ'.

B 43^v

P 26

13. Θεόδωρος Δημητρίῳ τῷ Στουροπύλῳ.

Θεόδωρος Δημητρίῳ εὗ πράττειν. Δεινὰ πάλιν ἀγγέλλεις. εἴπερ οὐδ' ἐν Φλωρεντίᾳ συμβαίνει τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀμείνω, δεινότερον δὲ σύ γε τὸν λόγον ποιεῖς φάσκων, ὡς ἐγώ σου ἡμεληκώς εἴμι δυνάμενος προσόδους σοι

4 εἰσὶν B ἔστιν P | 11 οἰστέον B ιστέον P | 19 Λουκανίας B P | 23 τὴν 'Ρώμην B τῆς 'Ρώμην P | 23 Θεόδωρος Δημητρίῳ τῷ Στουροπύλῳ B P] A C ed. Boiss. om. | 31 ἀγγέλλεις B ἀγγέλλεις P ἀπαγγέλλεις A Boiss. ἀπαγγελεῖς C | 32 δεινότερον] δεινώτερον B P | 33 ἡμεληκώς B A ἡμεληκώς P ἡμίληκως C

Ep. 13. Demetrios Sturopyllos (nicht Chalkondyles, wie Boissonade vermutete) hatte sein Weiterkommen zunächst in Rom versucht, ohne dabei Glück zu haben. Weiterhin hielt er sich in Florenz auf, wo er aber angeblich Anfeindungen erfuhr. Seine Klage ging aber hauptsächlich gegen Theodoros Gazes und die römischen

καταστῆσαι ἐν Ἱερῷ καὶ κερδῶν πόρους καὶ ἀφορμάς· καὶ δτι πειθόμενός τινι τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ λέγοντι ταῦτα, ἀγανακτεῖς τε καὶ μέμφη ἔμοι.

Ἐγὼ δὲ τὸ μὲν εἶναι τινα καὶ ἐν Φλωρεντίᾳ διάβολον οὐδὲν θαυμάζω· πλήρης γάρ ὁ βίος διαβολῆς· τὸ δὲ σέ γε εὐάλωτον εἶναι οὔτωσὶ ταῖς διαβολαῖς, τοῦτό γε θαυμάζω. ἔδει γάρ σε μηδαμῶς λόγῳ πιστεῦσαι τοιούτῳ, διατρίψαντα δὴ ἐν Ἀργυρόπιοιο καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας καὶ μηθὲν τοιοῦτο μῆτε αὐτὸν αἰσθόμενον, μῆτε παρ' ἄλλου πυθόμενον. εἰ γάρ τις ἐμοὶ δύναμις ἔν τοιαύτῃ, καν αὐτὸς ἡσθάνου παρών, καν Ἀργυρόπιοιο καὶ οἱ ἄλλοι φίλοι B 44 ἔλεγον. νῦν δὲ πάντων τῶν ἐγθάδε σοι φίλων πολλὰ σκεψαμένων περὶ πόρου 10 καὶ καταστάσεως, καὶ μηθὲν δυνηθέντος εύρεῖν μηδενός, σὺ τὸν ἐν Φλωρεντίᾳ οὐκ οἴδ' ὅντινα — οὐ γάρ ὄνομάζεις —, διάβολον δ', ὃς ἔοικε, καὶ φαῦλον τὸν τρόπον ἀξιοπιστότερον ὑπείληφας σαυτοῦ τε καὶ τῶν ἐν Ἀργυρόπιοιο φίλων τε καὶ οἰκείων ἀπάντων.

Θαυμάζω δὲ καὶ, διὰ λέγεις, ως ἡσαν ἐν Ῥώμῃ πλείους πόροι τῶν ἐπι-
15 τηδείων. τίνες γάρ ἡσαν οὗτοι; ή οὐ μέμνησαι, ως συχνὰ διαλεγόμενοι καὶ
πᾶν εἶδος ἐνθυμούμενοι πόρου οὐδὲν εὑρίσκομεν δυνατὸν οἰχομένου Βησ-
σαρίωνος, ἐφ' ὧ πᾶσα ἦν ἡμῖν ἡ ἐλπίς; ἀλλὰ γάρ, ως ἔοικε, σὺ δυσχερῶν,
τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ πραγμάτων πειρώμενος νῦν, ῥάτιο τὰ πρότερον ἐν Ῥώμῃ
ὑπείληφάς. τοῦτο δέ σοι συμβαίνει, τάχα μὲν καὶ διότι τὸ παρὸν ἀεὶ κακὸν
20 χαλεπώτερυν τοῦ παρήκοντος εἶναι δοκεῖ· ως δὲ φαίην ὃν διαβεβαιούμενος,
διότι ἐν Ῥώμῃ μὲν Θεόδωρος ἦν παραμυθούμενός σοι καὶ μετοιάζων τὰ δυσγερῆ

6 μηθὲν ΒΡΑ μηδὲν *Boiss.* | 6 τοιοῦτο] τοιοῦτον ΒΡ | 7 ἄλλου ΒΑ ἄλλω Ρ
ἄλλων *Boiss.* | 8 Ἀργυρόπυλος ΒΡ | 10 μηθὲν ΒΡ μηδὲν *Boiss.* | δυνηθέντος ΒΡΑ
δυνηθέντων C | 18 πειοώμενος] πειούμενος ΒΡ | 21 αὐτ ΒΑCΙΡ ατ.

Kreise, die für ihn nichts getan haben sollen. Gegen solche Beschwerden richtet sich Gazes' Brief, der ihm rät, sich in die Verhältnisse in fremdem Land zu finden. Seit dem Tod Bessarions sei in Rom für ihn nichts zu hoffen. Gazes verweist auf seine eigene Lage. Auch er habe in der Not selber sein Stückchen Land bestellt und sei nicht auf die Unterstützung anderer angewiesen gewesen. Zum Schluß ersucht er ihn, den Pausanias abzuschreiben, und verspricht ihm dafür Bezahlung. Mehr könne er nicht leisten, weil er infolge seiner Krankheit selber in dürftiger Lage sei. — Der Brief stammt aus der Zeit nach Bessarions Tod (18. Nov. 1472). Doch scheint dieser Zwischenfall schon einige Zeit zurückzuliegen. Gazes selber ist 1476 gestorben. Vgl. dazu unten Nachträge zum III. Band. — Über Gazes' Schreibweise Στρατόπεδος. 'Αρχιεράτης vgl. unten S. 500.

Der Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. gr. 1393, fol. 43v—45 (= B); Mai-
land, Bibl. Ambr. Cod. gr. P 119 sup. fol. 26—27v (= P); Cod. gr. D 118 inf. Vgl. oben
S. 572. Paris, Bibl. Nat. Cod. gr. 2966 (= A), Cod. gr. 3043 (= C). — Druckausgaben:
bei Νικόλαος Θησεύς, 'Ομήρου Ἰλιάς μετὰ παλαιᾶς παραφράσεως ἐξ ἴδιοχείρου τοῦ Θεο-
δώρου Γαζῆ. Firenze 1811. I p. XXII—XXIV (nach L); bei J. Fr. Boissonade, Anec-
dota Graeca e Codicibus Regiis. Vol. V. Paris 1833, p. 402—407 (nach A u. C [bei
Boiss. mit B bezeichnet]). Von da abgedruckt bei Migne PG 161, 1005—1008.

Einen weiteren längeren Brief Gazes' an den gleichen Demetrios, der sich damals in Ferrara aufhielt, hat Boissonade (*Anecdota Graeca* V 408—419; bei Migne PG 161, 1008—1014) nach Cod. gr. 2131 der Pariser Nationalbibliothek herausgegeben. Ich konnte dafür leider keine andere Handschrift ausfindig machen, um so bedauerlicher, da der Pariser Kodex einige kleine Lücken aufweist.

P 26^v καὶ τὴν πολλὴν αἰσθησιν τῶν κακῶν ἀφαιρούμενος ἀπὸ τῶν ἴδιων, ὃν εἶχε μικρῶν· ἐν Φλωρεντίᾳ δὲ οὐδένα ἔχεις τοιοῦτον. δεῖ δ' ἄρα τὰ πράγματα αὐτὰ καθ' αὐτὰ θεωρεῖν τε καὶ κρίνειν, οἴλα ἐστιν, ἀλλὰ μὴ κατά τινα περίστασιν καὶ συμβεβηκός· ἀπατᾶσθαι γάρ οὕτως ἀν εἴη πολλάκις.

Εἰς μὲν οὖν πόρος σοι βίου ἐν 'Ρώμῃ ἦν, τὸ ἐμὸν μόνον· τοιτὶ δὲ ἐπὶ μέν 5 τινα χρόνον ἤρκεσεν ἄν· καὶ γέγονε δὴ· διὸ πάντὸς δὲ ἔξαρχέσαι οὐχ οἶν τε ἦν. καὶ δὴ βεβοηθηκότες τὰ δυνατὰ ἀπεπεμπόμεθά σε, οἴ σύ, καὶ πρὶν ἀφικέσθαι εἰς 'Ρώμην, ὡρέγου παρεύεσθαι. εἰ δὲ μηδ' ἔκει τυγχάνεις, ὃν δεῖ, ἡμεῖς γε οὐδὲν ἀδικοῦμεν· οὐδ' ἔστιν ἔγκλημα τοῦτο ἡμῶν οὐθέν, εἰ μὴ καὶ B 44^v σὺ ἡμᾶς ἀδικεῖς, δτι ἀμα σύ τε παρῶν ἔξενίζου ἡμῖν, καὶ ἀγγελος ἦκεν, ὡς 10 Βησσαρίων, ἡμέτερος ὃν εὔεργέτης, τεθνηκὼς εἴη.

Τὸ δ' ἀξιοῦν ἡμᾶς δεῖν καὶ τὰ ἐν Φλωρεντίᾳ ἐπίστασθαι οἰκοῦντας ἐν 'Ρώμῃ καὶ βίον ἀπράγμονα ζῶντας, φορτικὸν λίαν καὶ ἀξιωσις οὐ φίλου, ἀλλὰ φιλαιτίου ἀν εἴη, ἡμεῖς γάρ οὐχ ὅπως τὰ ἐν Φλωρεντίᾳ, ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν ᾧ οἰκοῦμεν, οἰδαμεν πάντα· ἀλλ' ὁ οἰκέτης πολλὰ διαφθείρων καὶ 15 ῥᾳδιουργῶν λέληθε. σὺ δὲ ἐκγαλεῖς, δτι οὐ προείπομεν τὰ μέλλοντα συμβήσεσθαι σοι ἐν Φλωρεντίᾳ, πρᾶγμα ἀδηλον καὶ ἡμῖν τότε ὕσπερ καὶ σοί. καὶ ὡς ἐμβαλόντας σε εἰς συμφορὰς ἑτέρας ἡμᾶς αἰτιᾷ. δυστυχέστατος οὖν ἔγωγέ είμι τὰ πέρι σέ, ὡς Δημήτριε. ἀεὶ γάρ σοι βοηθῶν καὶ συμπράττων τὰ δυνατὰ οὐδέποτε εὐχαριστίας καθαρᾶς παρὰ σοῦ τυγχάνω. ἐπεὶ καὶ νῦν τί καλὸν ἀπὸ τῶν 20 μεγάλων ἐπαίνων τῶν ἐπὶ τέλει τῆς σῆς ἐπιστολῆς, δτε κατ' ἀρχὰς ἡμῖν ὀνειδίζεις ὀλιγωρίαν τε καὶ αἰτίαν τοῦ μὴ σὲ εύπορεῖν βίου μένοντά γε ἐν 'Ρώμῃ; ἀλλ' οὐ δίκαια ταῦτα ἔστιν, οὐδὲ ἀξια τῆς ἐμῆς περὶ σὲ ἐπιμελείας τε καὶ εύνοίας.

P 27 "Ατοιτον δέ μοι δοκεῖ καὶ τὸ ἀεὶ καὶ πανταχοῦ αἰτιᾶσθαι καὶ τὴν τύχην. οὐ γάρ πάντων ἡ τύχη κυρία ἔστιν· ἀλλ' ἀρχὴ πολλῶν ἀρετῆ, καὶ ἐπὶ πολλῶν 25 αὐτοκράτωρ ὁ λόγος καὶ πρᾶξις νικῶσα τοιαδὲ πολλὰ κατορθοῖ. δεῖ τοίνυν καὶ σὲ μὴ πάντα ἐπιτρέπειν τὴν τύχην, ἀλλὰ τὴν ὑπαρχούσην ἀρετὴν χρῆσθαι, οἷον φύσει καὶ λόγῳ καὶ ὀφθαλμοῖς καὶ χερσί, καὶ δλως μὴ ἀποκνεῖν πρὸς τοὺς πόνους, μηδὲ πρὸς ἔτερον ἀποβλέποντα ἐλπίζειν αὐτὸν ῥᾳδυμοῦντα·

Δις μὲν γάρ καὶ τρὶς τάχα τεύξεαι· ἦν δ' ἔτι λυπῆς,
χρῆμα μὲν οὐ πράξεις, σὺ δ' ἐτώσια πολλὰ ἀγορεύσεις·
ἀχρεῖος δ' ἔσται ἐπέων νομός.

ὡς 'Ησίοδος λέγει.

1 τῶν κακῶν P *trp. post* ἀφαιρούμενος | 2 οὐδένα B P A οὐδὲν C | 5 E[
εἰς B P | 5 δὲ B P A μέντοι Boiss. | 6 χρόνον . . . ἔξαρχέσαι B P A] C om. |
7 ἀπεπεμπόμεθά σε B P ἀποπεμπόμεθά σε A Boiss. | 8 ὡρέγου] ὁρέγου P | 8 δεῖ
δὴ B P | 15 οἰκίᾳ] οἰκείᾳ P | 17 σοι P A C σύ B | 18 ἐμβαλόντας σε B P Boiss.
ἐμβάλοντάς σε A | 18 ἔγωγε] ἔγω γε P | 20 τί B] τι P | 21 σῆς A C Boiss.] B P
om. | 22 δλιγωρίαν] δλιγορίαν B P | 22 μένοντά γε B P Boiss. βιούμενον τά τε B
βίουμενον τά γε A | 24 δέ μοι B A C] P om. | 24 ἀεὶ καὶ B P *ita et Boiss. coniecit*] A C om. καὶ | 24 τὴν τύχην A] B P C om. τὴν | 26 κατορθοῖ B A C κατορθῇ P |
29 ἐλπίζειν B P δνειδίζειν A C | 30 δ' ἔτι] δὲ τι C | 31 ἀγορεύσεις B C ἀγορεύεις P
ἀγορεύσης A | 32 ἀχρεῖος] ἀχρειος C

30 Hesiod. "Ἐργα καὶ ἡμέραι 399—401.

Παράδειγμα δ' ἵσως ἀν εἴη οὐ φαῦλον καὶ τὸ ἡμέτερον· ἡμεῖς γὰρ ἀπο-B 45
ροῦντές ποτε τρόπου παντὸς εἰς τὸν βίον ἔτέρου, λαβόντες χωρίον ἐγεωργοῦμεν,
καὶ ταύτῃ τὰ ἐπιτήδεια ποριζόμενοι οὐδενὶ γεγόναμεν φορτικοί τε καὶ ἐπαχθεῖς
αἰτοῦντες. σοὶ μέντοι γε οὐδεμίᾳ ἀνάγκη γεωργεῖν· ἐμοὶ μὲν γὰρ ὁ τότε πόλε-
5 μος ἀπέκλει τὴν εἰς τὰς πόλεις ὁδόν· σὺ δὲ ἐν Φλωρεντίᾳ εἶ, πόλει ποριστι-
κωτάτῃ ἑκάστῳ, ἀπέρ ἀν ἐπιτηδεύειν προέληνται.

Εὖ οὖν ἔχει ποιεῖσθαι τὸν βίον χρώμενον τῇ ὑπαρχούσῃ δυνάμει καὶ
μήτε τύχην αἰτιώμενον μήτε βλασφημοῦντα τοὺς ἐπιχωρίους. εἰ γὰρ καὶ
γλίσχρα τὰ παρ' αὐτῶν, ἀλλ' οὐχ, οἷα σὺ διασύρων φῆς, παντελῶς φαῦλα.
10 καὶ μήποτε οὐ τοσοῦτον οἱ ἐπιχωριοὶ ὥσιν αἴτιοι, ὡς ἀγανακτεῖς, δσον σύ·
φιλέλλην γὰρ εἶ καὶ φιλόπατρις σύ γε πέραν τοῦ δέοντος, καὶ διὰ τοῦτο χαίρων
ἀεὶ λόγοις ἐλληνικοῖς μόνοις Λατίνων δλιγωρεῖς· ὥστε ὑπ' ἀπειρίας οὐκ ἔχεις
ὅμιλεῖν ἴκανῶς τοῖς ἐπιχωριοῖς. τοῦτο δὲ μὴ δυναμένω συμβαίνει, ὡς τὸ εἰκός,
πολλῶν ἀπορεῖν διατρίβοντι ἐν Ἰταλοῖς. οὐ μὴν ἀλλ', δηγη ποτ' ἀν διατρίβης,
15 εὔεργετεῖ μὲν ὁ διδούς σοι, οὐκ ἀδικεῖ δὲ ὁ μὴ διδούς· ὥστε τοὺς μὲν διδόντας
ἐπαινεῖν χρή, τοὺς δὲ μὴ διδόντας μὴ βλασφημεῖν.

Ταῦτα εἰρήσθω μοι, τὸ μὲν ἀπολογουμένῳ ἀπὸ τοῦ δικαίου, τὸ δὲ προ- P 27^v
τρέποντι ἀπ' εὐνοίας.

Τὰ δὲ Παυσανίου ἔὰν δυνηθῆς ἐμοὶ μεταγράψαι, ἀποδώσω σοι ὡς μισθόν
20 γε τὸ ἴκανόν· πλέον δέ τι ὑποσχέσθαι οὐκ ἔχω ὑπὸ πενίας, ἢν νόσος ἐμοὶ
ὅσημέραι χαλεπωτέραν καθίστησιν. ἔρρωσο.

'Απὸ 'Ρώμης, 'Ιουνίου ιη'.

14. Θεόδωρος
Φραγκίσκω Φιλέλφω

Εὖ πράττειν.

B 48

L 68

D 38

Οὐ πάντ', ἔοικεν, ἀσθενεῖ τὸ γῆρας· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐφ' οἷς ἔρρωται καὶ
διαφερόντως ἴσχύει. φρόνησις γὰρ εὖ μάλα τῷ χρόνῳ συνεπιδίδωσι καὶ ἐπι-
στήμη καὶ λόγος, τέως τε ἐγγινόμενα νέοις ταῦτα ὕστερον ἀκμάζει γέρουσιν

3 τε καὶ ἐπαχθεῖς αἰτοῦντες B P δεόμενοι καὶ προσαιτοῦντες A C Boiss. | 4 οὐδε-
μία A C οὐδεμίαν B P | 4 ὁ τότε B P ὁ τε A C] Boiss. coniecit ὃ γε sive ὁ τότε |
5 ποριστικωτάτῃ] ποριστικοτάτῃ P | 11 πέραν B P πέρα A C | 12 δλιγωρεῖς A C
δλιγορεῖς B P | 13 ἐπιχωριοῖς] ἐπιχωροῖς P | 17 ἀπὸ] ὑπὸ P | 19 μεταγράψαι B P
γράψαι A C | 22 'Απὸ . . . ιη] B P om. | 26 πάντ' L πάνθ' B D

Ep. 14. Gazes tröstet den alternden Filelfo. Daß er noch rüstig sei, besage sein
neuester Protreptikos an Ercole von Ferrara. Gazes verspricht sich viel von sol-
chen politischen Schriften und macht ihm deswegen den Vorschlag, eine ähnliche
Denkschrift für den Papst abzufassen. Zu diesem Zweck erörtert er die Zustände
an der römischen Kurie. An dem Gebaren der Kardinäle bei den Papstwahlen wie
an den Päpsten übt er Kritik. Sehr abfällig spricht er von Paul II., worin er sich
mit der Beurteilung seitens der italienischen Humanisten begegnet. Unter seinem
Pontifikat habe die Tyrannis geherrscht; mit dem jetzigen Papst sei eine Oligarchie
in den Besitz der Macht gekommen. Hier habe seine Kritik einzugreifen. — Um

ἥδη καὶ πολιοῖς. καὶ σὺ γοῦν τυγχάνεις μὲν γέρων ὃν καὶ πρὸς ἔργα ἀσθενέστερος, ἢ ρώμης σώματος δεῖται· ψυχῆς δὲ ἀρετῆς πολὺ διενήνοχας. καὶ ρᾳδίως μὲν ἀποδύῃ πρὸς ἄγῶνα τοιοῦτον, ρᾳδίως δὲ νικᾶς καὶ κατορθῶν ἐπαίνου τυγχάνεις.

Δηλοῖ δὲ ὁ λέγω καὶ τὰ ὅστατά σοι τάδε συγγεγραμμένα πρὸς Ἡρακλέα ὃ τὸν Φερραρίας δυνάστην προτρεπτικὰ μηδεμιᾶς ἀρετῆς λόγου λειπόμενα. διὸ δή σοι καὶ χρῆσθαι συχνὰ παρακελεύομαι τῇ τοιαύτῃ δυνάμει, ἄλλως τε καὶ

D 38^v πρὸς τοὺς δυναστεύοντας καὶ δυναμένους μεγάλα ὠφελεῖν τε καὶ βλάπτειν.

τὸ γάρ περὶ αὐτοὺς ὅφελος πέφυκε διαβαίνειν εἰς τὰ κοινά· καὶ σύμπαν ὠφέλησε τὸ ὑπήκοον ὃ τὸν ἀρχοντα ἐνα ἀποδείξας βελτίω. καλὸν μὲν οὖν καὶ Ἡρακλέα 10 προτρέπειν εἰς ἀρετὴν καὶ Κῆλον τῶν ἐπαινουμένων ἀρχόντων· πολλῷ δὲ κάλ-

L 68^v λιον, εἴ τινα τῶν μειζόνων πείθοις κήδεσθαι τῶν κοινῶν κάκ τοῦ εὗ ποιεῖν δόξαν καὶ δνομα εὐχεές κατακτᾶσθαι. περὶ γάρ τοὺς μεῖζον δυναμένους μεῖζον τὸ κατορθούμενον ἔσται τῷ λέγοντι, καὶ κοινότερον τ' ἀγαθὸν εἰς δήμους καὶ πόλεις πάρα τοῦ ἀρχοντος ἥξει.

B 48^v Τὰ δὲ ἐνθάδε οἷμαί σε καὶ ἄλλων πυνθάνεσθαι λεγόντων· δῆλα γάρ ἀπασιν· οὐ χεῖρον δὲ ταῦτα διὰ βραχέων ούτωσὶ φάναι, ἵν' ἀρχὴν τινα λάβη ὁ λόγος, δν μετὰ ταῦτα ἔρω.

Βούλεται μὲν τὸ ἐν Ἄρωμη ἀρχὸν συνεστηκέναι ἐξ ἀριστοκρατίας καὶ μον-
αρχίας, καὶ τὰ μὲν ἐπιμέλεσθαι τῶν Ἱερῶν, τὰ δὲ ὕσπερ ἀκριβειανίαν τινὰ 20
ὑπάρχειν διαιτῶσαν τὰς ἑκάστοις τῶν χριστιανῶν ἐθνῶν συμβαινούσας πρὸς
ἄλληλα δίκας καὶ διαλύουσαν τὰ διάφορα. ταῦτ' ἄρα κάκ τῶν γενῶν ἑκάστου
ἐνα τινὰ ἀριστον αἱρεῖσθαι ὡσανεὶ τινα πυλαγόραν βούλεται, κάκ τούτων εἶναι
συνέδριον τῶν καλουμένων καρδινάλεων καὶ σύλλογον Ἱερόν, τούτων δὲ αὖ ἐνα
τὸν ἀριστον αἱρεῖσθαι ἀρχιερέα μέγαν, σχῆμα βασιλικὸν ἔχοντα. συμβαίνει 25
D 39 δὲ πολλάκις ὑπὸ κακίας τῶν αἵρουμένων μήτε καρδινάλεις αἱρεῖσθαι τοὺς
L 69 ἀριστούς, μήτε ἀρχιερέα τὸν ἀριστον, καὶ ταύτη διαφθείρεσθαι τὸ τῆς πολι-
τείας εἶδος, καὶ ποτὲ μὲν εἰς τυραννίδα μεταβάλλειν, ποτὲ δὲ εἰς δλιγαρχίαν.
πρότερον μὲν δὴ τυραννίς ἦν, Πέτρου τινὸς Βάρβου τῶν Ἐνετῶν χειροτονη-
θέντος ἀρχιερέως, Παύλου δὲ μετονομασθέντος, ἀνθρώπου δεινῶς ἀπαιδεύτου 30

3 ἀποδύῃ B L ἀποδύει D | 6 Φερραρίας] Φερραρίας BLD | 16 γάρ BD] L om. |
19 ἀριστοκρατίας B L ἀριστοκρατείας D | 30 ἀπαιδεύτου B L ἀπεδεύτου D

für seine eigene Lage etwas zu erreichen, verweist er auf einige Persönlichkeiten aus Filelfos Kreis, darunter auch Johannes Argyropulos, die an der Kurie in Ansehen stehen. Gazes selber fühlt sich alt und krank. — Der Brief stammt aus der Zeit nach dem Tod Bessarions — Gaze selber ist 1476 gestorben — also 1473—76. Dementsprechend ist die Angabe oben S. 205, 10 zu berichtigen. — Die Schreibweise Τύρχοι und Ἀργυρόπουλος ist für Gaze eigentlich. Deswegen hat ihn gelegentlich auch Filelfo schon befragt (Ep. 94 bei Th. Klette, Beiträge zur Geschichte und Literatur der Italienischen Gelehrtenrenaissance III. Greifswald 1890, S. 163 f.).

Der Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. gr. 1393, fol. 48—51 (= B); Florenz, Bibl. Laur. Plut. 55 Cod. 9, fol. 68—71v (= L); Mailand, Bibl. Ambr. D 118 inf. fol. 38—41 (= D). Erstmalige Druckausgabe (nach L) bei Σπ. Π. Λαμπρός, Ἀργυρόπουλεῖα. Ἐν Ἀθήναις 1910, S. 307—311.

καὶ τὸν βίον Σαρδαναπάλου· νῦν δ' ἀντικρυς ὀλιγαρχία ἐστίν. αἱ γὰρ τῶν πλειόνων ψῆφοι νικῶσι τὴν αἵρεσιν τοῦ ἀρχιερέως. εἰσὶ δὲ πλείους τῶν σπουδαίων οἱ μὴ πάνυ ἀρετὴν ἔπαινοῦντες — δεῖ γὰρ ἔτι μετριάζειν τῷ λόγῳ — οὐ μὴν δὲ καὶ τινα ἐλέσθαι αὐτῶν τετολμήκασιν, ἀλλὰ τῶν ἄλλων, διὸ ἥδεσαν ἄλλως 5 μὲν ἀγαθὸν ὄντα, ἀπλοῦν δέ τινα τὸν τρόπον καὶ ἀπολίτευτον, τοῦτον εἶλοντο, πρόφασιν μὲν ὡς ἀγαθόν, ταῖς δ' ἀληθείαις ὡς ἀπολίτευτον, ἵν' ὡς δῆθεν χαρισάμενοι τὰ περὶ τὴν αἵρεσιν ἔχοιεν καὶ φέρειν, ήδη δοκῇ, καὶ μὴ B 49 δι' ἐμπειρίαν τοῦ ἀρχοντος κωλύοιντο μὴ τὰ σφίσιν αὐτοῖς σπουδαζόμενα πράττειν. ταῦτα δὲ ἥσθανοντο μέντοι καὶ οἱ σπουδαῖοι κατασκευαζόμενα καὶ 10 ἄσμενοι, ὡς εἰκός, τὸ πρᾶγμα ἔδεχοντο. ἀγαπητὸν γὰρ αὐτοῖς ἦν, εἰ μὴ τις L 69^v τῶν ἐναντίων προχειρισθείη. προσεποιοῦντο δὲ ἀγνοεῖν καὶ τι καὶ ἀντιπράττειν, 15 ἵνα μὴ μαθόντες ἐκεῖνοι τὰ δοκοῦντα δὴ καὶ αὐτοῖς πράττειν πρύμναν τὸ λεγόμενον κρούσαιεν. Ἰδίαν γὰρ αὐτῶν παντάπασι γενέοθαι τὴν αἵρεσιν ἥθελον καὶ συμφωνεῖν ἐπ' οὐδενὶ τοῖς ἀρίστοις. οὕτω μὲν δὴ ἥρεθη ὁ νῦν ἀρχῶν, τῷ 20 μὲν δοκεῖν παρὰ γνώμην τῶν τοῦ συλλόγου ἀρίστων, τῇ δ' ἀληθείᾳ κατὰ γνώ- D 39^v μην αὐτῶν καὶ πολιτικὴν τινα φρόνησιν. καὶ εἴπερ ὁ αἱρεθεὶς πολιτικώτερος ἦν, παραχρῆμα μὲν συνέβαινε τοῖς οἰομένοις κτήσασθαι σφίσιν αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ μὴ τῷ αἱρεθέντι αἰσθέσθαι σφᾶς αὐτοὺς καταπεποιτευμένους γε ὑπὸ τῶν ἀρίστων. νῦν δ' ὅπερ ἐκεῖνοι μέλλον καὶ χρήσιμον αὐτοῖς ὑπειλήφασιν, ἀπλοῦς ἔτι ὁ ἀρχῶν ἐστί. καὶ δέον μισεῖν μὲν τὸν τῶν ἔλομένων σκοπὸν πλεονεκτικὸν καὶ παράνομον ὄντα, Θεῷ δὲ χάριν εἰδέναι, ὃν φαύλοις ἀνθρώπων χρησάμενος λογισμοῖς εὖ παρεσκεύασεν. δε ταῦτα μὲν οὖπω καθίστησι φανερά, τιμᾶ δὲ ἔτι ἐκείνους καὶ δώροις ἀμείβεται πλείστοις καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνοις ἐξ τὰ πράγματα. καὶ ὅλως ἐκεῖνοι μέν, καθ' ἀ τὴν πανταχού, ἀπαντα νειμάμενοι L 70^v 25 ἔχουσιν· ὁ δὲ προσκυνεῖται μόνον ὡσπερ ξένον, κατάκλειστος ἐν τοῖς βασιλείοις. ἀπρακτοῦσι δὲ καὶ δσοι ἀρίστοι τοῦ συλλόγου, ἥττώμενοι τῆς τῶν ἑτέρων ἐπικρατείας, ὃστε νῦν ἀριστοκρατικὸν μὲν καὶ μοναρχικὸν οὔθεν, B 49^v ὀλιγαρχικὸν δὲ μεστὸν πλεονεξίας τε καὶ τρυφῆς.

Τούτων δ' οὕτως ἔχόντων, λόγος ἐμὸς δδ' ἐστί. καὶρὸς ἥδη σε τοῖς κοινοῖς 30 δαψιλέστερον βοηθῆσαι ἐκ τῶν προτρεπτικῶν λόγων καὶ κολάσαι μὲν τὰς τῶν ἐπιτιθεμένων τοῖς πράγμασι τουτωνὶ ὄρμάς, ἐμποιῆσαι δὲ φρόνημα τῷ D 40 ἀρχιερεῖ γενναῖον καὶ θεώρημα θέσθαι πολιτικὸν καὶ τοῦ σχήματος ἀξιον· ἀντιλαμβάνεσθαι τε πρεπωδέστερον τῶν πραγμάτων παρακαλέσαι καὶ τοῖς ἀρίστοις χρῆσθαι συμβούλοις, τά τε δόλα καὶ τὸ μὴ τοῖς κατὰ συμβεβηκός 35 ὑπουργήσασι τὰ θυμήρη πρεσβεῖα τὴν ἀρχὴν νέμειν. οὐδὲ γὰρ οἱ πόλιν παρὰ προδότου λαβόντες τιμῶσι τὸν δεδωκότα, ἀλλὰ τὸ μὲν πρᾶγμα ὡς χρήσιμον αὐτοῖς ἀποδέχονται, τὸν δὲ προδόντα μισοῦσι τῆς προαιρέσεως. φιλοῦσί τε καὶ τῆς ἀρετῆς ἀγανται τῶν πολιτῶν τοὺς μήτε χρημάτων μήτε ἀδόξου τιμῆς L 70^v

1 ἀντικρυς B L ἀντιχρυς D | 2 νικῶσι B L νηκῶσι D | 4 αὐτῶν] αὐτῶν L B D | 7 δοκῇ B L δοκεῖ D | 9 ἥσθανοντο L ἥσθαναντο B D | 12 πρύμναν L πρύμνα BD | 13 κρούσαιεν B L κράσαιεν D | 13 αὐτῶν] αὐτῶν L B D | 14 τῷ L τὸ B D | 22 παρεσκεύασεν L παρασκεύασεν B D | 23 ἐκείνοις B L] D corr. ex ἐκείνους | 31 ἐπιτιθεμένων L ἐπιθεμένων B D | 35 πρεσβεῖα L πρεσβεία B D | 37 αὐτοῖς] αὐτοῖς L B D

σφᾶς αὐτοὺς ὡνίους ποιησαμένους. προΐόντι δὲ τῷ λόγῳ καὶ ἐπ' εὔεργεσίαν ἀνθρώπων προτρέψαι, ποιούμενον τοὺς τῶν χρημάτων πόρους ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλλὰ μὴ τοῖς φειδωλοῖς τε καὶ γλίσχροις ἐπιτρέποντα παρασκευάζειν αὐτοῖς εὐπορίας εἰς οὐδὲν δέον, μηδὲ τοῖς πάντα εἰς ἥδονάς ἀναλίσκουσι καὶ δρέξεις ἀλόγους παρέχεσθαι ἔργων μοχθηρῶν ἀφορμάς. δλως τε οἶν τις Φειδίας, 5 λόγου καλλίστου δημιουργός, πλάττε οἶν δεῖ τὸν κυρίως ἀρχοντα εἶναι, ἐπειδὴ καὶ ὅλη ὑπόκειται ἐπιτηδείως ἐπ' ἔχουσα πρὸς τὴν ἀπὸ τῶν σῶν λόγων μορφήν. οὕπω γάρ τελείως κεκράτηται ὑπὸ τῶν φαύλων τουτωνὶ τεχνιτῶν καὶ D 40^v πλαττόντων μηδ' ὄτιον ὑγιές, ἀλλ' ἐτι φύσεως ἀρετῇ τὸ πλαττόμενον ἀντι-

B 50^v κρούει· καὶ ζῆτεī μὲν τὰ βελτίω, καλύεται δὲ ὑπὸ τῶν κατειληφότων. ἀλλὰ 10 σὺ καλλιτέχνησον φθάσας καὶ χεῖρα τῇ Χριστιανῶν ὄρεξον πολιτείᾳ, ἀπεργα-
ζόμενος τὸν ἀρχοντα, οἶν δὲ λόγος καὶ τὰ πράγματα ἀπαιτεῖ.

Προσθεῖναι δὲ χρεῶν καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὸν ἐπηργημένον κίνδυνον L 71 τοῖς Ἰταλιώταις· μάτην γάρ ἀν προτρέποιμεν εἰς τὰ ἐλευθέρια τῶν ἔργων καὶ μεγαλοπρεπῆ τοὺς ἥμετέρους γε ἀρχοντας κινδυνεύοντας δὴ ἀποβαλεῖν 15 ἦν ἀρχὴν κέκτηνται, Τυρκίων ἥδη ναυκρατούντων καὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀδεῶς ἐπιτιθεμένων, αὐτῶν δὲ τὰ μὲν ῥαθυμούντων, τὰ δὲ πάλιν ἐπιβουλεύ-
όντων ἀλλήλοις καὶ ἐμφυλίους σκοπουμένων πολέμους. συμβουλευτέον οὖν κάν τοῖς μάλιστα καὶ δπως τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀσφαλέστερον διαθέμενοι ἔξουσιν εὔεργετεῖν τοὺς οἰκείους ἀπ' ἀργύρου τε καὶ χρυσοῦ καὶ ἐσθῆτος καὶ ὡν δλλων 20 κατονομάζεις ἐν τοῖς πρὸς Ἡρακλέα λόγοις. δεῖ γάρ εἰ μὴ τι δλλο τούς γε νῦν ὑπάρχοντας πόρους φυλάττειν. ἀδύνατον δὲ φυλάξαι μὴ δμονοοῦντας ἀλ-
λήλοις καὶ ἐκστρατεύοντας καὶ ἀντιπαρατατομένους τοῖς ὑπερορίοις ἔχθροῖς ἐπιοῦσι.

Περὶ δὲ τῶν ἴδιων ἵσθι, δτι Γρίφος ὁ σὸς ὁμιλητὴς πολύ τι παρὰ τῷ 25 D 41 ἀρχιερεῖ δύναται, γραμματεὺς δν τῶν μυστικωτέρων καὶ οἰκεῖος τὰ μάλιστα. δύναται δ' οὐ μικρὸν καὶ δ 'Αλαιρίας τῶν φιλούντων σε, καὶ οὗτος ὑπάρχων καὶ προθύμων συμπράττειν τὰ δέοντα. παρὼν δὲ καὶ δ ἥμέτερος Ἰωάννης δ 'Αργυρόπυλος, πάλαι μὲν γνώριμος δν τῷ ἀρχιερεῖ, νῦν δὲ εὔεργετούμενος L 71^v καὶ τιμώμενος μεγαλοπρεπῶς. χρῆσθαι δὴ σε καὶ τοῖς φίλοις τούτοις νυνὶ 30 καιρὸς ἐπιστέλλοντα περὶ τῶν σαυτοῦ πραγμάτων. φ δὲ μάλιστα πεποιθὼς ἐπιστέλλεις καὶ συχνὰ ἀνατίθης τὸ πρᾶγμα, οὗτός γε, ὃς ἐν ἥμεν γε τάληθες B 50^v εἰπεῖν, οὐδὲν δύναται. τὸ δ' αἴτιον γράφειν οὐκ εύπρεπές.

Περὶ δὲ τῶν ἐμαυτοῦ καινότερον ἐπιστεῖλαί σοι οὐκ ἔχω οὐδέν, πλὴν δτι ἀσθενέστερον νῦν μοι τὸ σῶμα καὶ ἐπιθανατώτερον. σὺ δ' δτι ὑγιαίνεις, χαίρω. 35 ἀλλὰ σὲ καὶ πλουτεῖν εὔχομαι, ἵνα μὴ περισπώμενος ὑπὸ πενίας ἀμελῆς τῶν λόγων, δν δημιουργὸς εἰ ἀγαθός. ἕρρωσο.

'Απὸ 'Ρώμης, Πυανεψιῶνος τετάρτη φθίνοντος.

1 ὡνίους L δνίους B D | 4 οὐδὲν L οὐθὲν B D | 8 τελείως L τελέως B D | 11 καλλιτέχνησον L καλλιτύχνησον B D | 13 προσθεῖναι L] B corr. ex προσθῆναι προσθῆναι D | 16 κέκτηνται B D ἔχουσι L | 21 κατονομάζεις L B D κατονομάζει Lampros | 25 ἵσθι, δτι L ἵσθ' δτι B D | 28—29 παρὼν . . . 'Αργυρόπυλος D suffr. in margine | 34 τῶν L] B D om. | 35 ἐπιθανατώτερον L H ἐπιθανώτερον D

15. **Georgius Trapezuntius**
Bessarioni Cardinali.

Accepi litteras tuas, reverendissime pater ac domine, quibus a me L 136 petis, ut magno illi Basilio divinitus contra Eunomium conscripta vo-
5 lumina ac simul, quae ad beatum Amphiliocium edidit, in latinam lin-
guam ex graeca transferam. Fateor tecum saepe ac multum cogitasse,
susisperemne arduam ita mihi rem et difficilem, an tibi, cui cuncta L 136^v
debeo, hac sola in re tam honesta tamque utili morem non gererem. Vide-
bam, quod et tu dicis, multum nos debere Latinis, sed me solum plura
10 maioraque multo quam ceteri. Non enim ignoras, quibus a plerisque
generis nostri atque adeo ab ipsis parentibus modis duodecim ferme
annis ante sacrosanctam synodum Florentinam ob catholicam verita-
tem vexatus sum. Unione vero facta studio, labore, opibus beatissimi
papae Eugenii mei omnes mihi redditi sunt. Et ipse non ex levitate ac
15 inconstantia descivisse a meis, sed prudenter atque constanter ad veri-
tatem pervenisse videor. Magna haec mihi fateor et propterea immor-
tales summo pontifici gratias una cum omni genere nostro debeo La-
tinis omnibus ingentes, sed tibi etiam maximas, qui plurimum huic rei
contulisti.

20 Haec aliaque huiuscemodi ad traductionem animum impellebant.
Verum libro iam revoluto cum et genus orationis illius viri graeco ser-
mone perfectissimum et sublimis acutaque materies mentem percussis-
sent, territus removi inde animum illico, remque totam maiorem, quam
aut vires aut otium meum patitur, esse iudicavi. Nam quanto perfectius
25 ille graece conscripsit, tanto difficilius in latinam linguam traduci po-
test. Quod enim in summum generis sui accedit, id difficilius in diversa
deducitur, materies vero ipsa theologica et de summa theologiae parte
primum hominem postulat, qui longe ab illuvie absit peccatorum, deinde
qui maiore otio fruatur et non latinae linguae solum, verum etiam
30 theologiae peritum. Nam qui transferre conantur, quae non intelligunt, L 137
eos video verborum solummodo ut pueros sequi potestates <et> a rebus
ipsis plurimum aberrare, quamvis et verba ipsa non bene interpretetur,

L *Suprascriptio*: Georgii Trapezuntii ad reverendissimum patrem Bissarionem
cardinalem exhortantem ad traductionem magni Basillii responsio.

Ep. 15. Das Prooemium, das Georgios Trapezuntios seiner Übersetzung von Basilius' *Contra Eunomium* vorausschickte. Wir erfahren, daß Bessarion, zu dem er damals noch in bestem Verhältnis stand, ihn zu der Arbeit veranlaßt hat; ferner daß Trapezuntios schon 12 Jahre vor dem Konzil von Florenz sich zur lateinischen Kirche bekannte und deswegen von den eigenen Angehörigen Ungemach zu erleiden hatte. Sein Werk fällt noch in die Zeit von Papst Eugen IV.

Überliefert ist das bisher noch ungedruckte Prooemium: Florenz, Bibl. Laur.
Plut. 17, Cod. 31, fol. 136—137 (= L).

qui rem non bene perceperit. Adde, quod haec theologis reverentia omnino tribuenda est, ut sua fere, ut graece iacent, transferantur. Nam longius evagari, commutare, addere vel minuere quicquam, quod plerumque traducenti necessarium est, a theologia quasi periculosum alienissimum est maximeque illi fugiendum, qui hunc Basili librum traducere cupiat, in quo adeo acutae atque sublimes res sunt, ut mirandum sit, quod primus omnium in rebus tam altis sic omni ex parte optime conscripsit. Floruit enim Iuliani ac Valentis temporibus, cum altero quorum pro christianismo, cum altero pro orthodoxa acerrime pugnavit.

10

His igitur tam diversis rationibus in ambiguum compulsus diu mecum luctatus sum. Tandem cum animo volverem, quam honesta res esset, quam utilis, quam tibi grata, fretus etiam orationibus tuis, quae peccatorum meorum tenebras possunt depellere, suscepi rem ea conditione, ut, nisi per te fuerit examinata, in publicum non prodeat. Lege 15 igitur opus tuum magis, qui non sufficientem ad id hominem elegisti, quam meum, qui auctoritatis tuae pondere magis quam alia re fractus onus viribus meis maius suscepi, et ita lege, ut errata emendes, immixta suppleas, exuberantia reseces, male collocata commutes. Sic enim tandem immaculata Basili doctrina non minore, ut cupis, elo-20 quentia in Latinos transibit, quam summa cum admiratione apud Graecos habeatur.

16. Nicolaus Perottus Bessarioni Cardinali.

B 253 En tibi remitto divinum opus tuum, quod nuper adversus calumniatorem Platonis abs te editum ad me legendum misisti. Hoc tanta aviditate perlegi et transcripsi, ut vere affirmare possim toto hoc tempore, quo liber tuus mecum fuit, in tantum me ab eius studio subtraxisse, quantum curandi corporis necessitas coëgit, nec ultra quattuor horas

B Suprascriptio: Nicolai epistola ad Bessarionem in laudem eius libri, qui defensio Platonis inscribitur. | 27 affirmare M affremare B

Ep. 16. Perotti hat mit solchem Eifer Bessarions In Calumniatorem Platonis gelesen, daß er sich nur noch vier Stunden Zeit zum Schlafen gegönnt hat. Er röhmt Bessarions schriftstellerische Fähigkeit. Was Bessarion über Platon und Aristoteles gesagt hatte, sei für die Lateiner eine neue Offenbarung. Angesichts seines Inhalts verdiene das Werk einen anderen Titel; denn in Wirklichkeit sei es eine Einführung in die Philosophie, vornehmlich Platons. Der Brief stammt vom 12. November 1469.

Überliefert ist der Brief: Rom, Cod. Vat. lat. 3399, fol. 253—256 (= B); Cod. Vat. lat. 2934 fol. 242—245; Venedig, Cod. Marc. lat. X 12 fol. 1—2 (= M); Cod. Marc. lat. VI 210. — Druckausgaben: Fr. B. Malvasia, Compendio storico della basilica de' XII apostoli di Roma. Roma 1655 (vgl. oben S. 404). — Meine Ausgabe nach B in der Festschrift für H. Finke, Münster i. W. 1925, S. 367—370 (hier verbessert).

inter diem noctemque totis simul diebus somnum cepisse. Cuius rei conjecturam ex ipsa celeritate et angustia temporis facere poteris. Ita enim me trahebat desiderium et ardor quidam legendi, quae scripseras, ut B 253^v nec familiaribus negotiis nec publicis occupationibus nec provincialibus 5 curis nec ullo officii genere ab eo opere possem divelli.

Quo fit, ut affirmare procul dubio possim nulla me umquam in re nec tantum vigiliarum nec minus laboris habuisse. Quid enim umquam per Deum immortalem legi in omni mea vita praestantius, quid excellentius, quid divinus? Evidentiam eloquentiam tuam et doctrinam 10 et dicendi suavitatem in utraque lingua maxime semper admiratus sum, nihilque umquam abs te vel audivi vel legi, quod non dulce, non suave, non copiosus indicaret, ut loquenti tibi illa Homerici senis mella ex ore profluere, scribenti vero completere apes libellos floribus et nectare viderentur. Legi persaepe epistolas tuas et orationes et libros, sive quos 15 tuo ingenio vel graece vel latine scripsisti, sive quos ex una in alteram linguam convertisti.

Ipse quoque opera tua abs te graece scripta fui aliquando interpretatus, quae certe omnia admiratione potius quam laude digna existimavi. Quis enim non admiretur, quis non probet, quis non omnibus 20 aetatis nostrae operibus anteponat, sive doctrinam rerum, sive orationis gravitatem, sive scribendi facilitatem spectemus? At vero opus B 254 hoc divinum potius quam humanum non tam admiratione me, quam stupore quodam affecit. Quanta enim, o bone Deus, in eo gravitas, quanta amplitudo, quanta dignitas, quanta maiestas! Superasti certe 25 in omnibus, quae hactenus scripsisti, reliquos omnes aetatis nostrae in quocumque doctrinae genere doctos atque excellentes viros. In hoc vero te ipsum vicisti. Quid ego hic vel splendorem orationis vel sermonis gravitatem vel suavitatem dicendi vel latitam illam et plenam hibernis nivibus similem ubertatem commemorem, quibus ita Platonicam illam 30 sublimitatem et altitudinem effinxisti, ut mentiar, nisi saepenumero in legendis illius sententiis, quas modo tuis, modo illius verbis refers, in errorem lapsus sim et, quae illius sunt, tua, quae vero tua, illius esse existimem? Quid de moderatione animi dicam, qua tanta in scribendo usus es, ut nec nominare adversarium, quamquam petulantem hominem 35 et male de te meritum, neque adversus turpitudinem atque obscoenitatem verborum illius loqui aliquid immodestius volueris? Quid rationes adducam et acutas et solidas, quibus adversarii opiniones additis elo- B 254^v quentiae tuae nervis et viribus ita dissipasti, ut hominem prostratum, fractum convictumque omnibus irridendum dimiseris?

40 Taceo, quod rem controversam et plenam dissensionis inter doctissimos viros de Platonis atque Aristotelis summorum philosophorum opinionibus ita reserasti, ut nihil iam clarus, nihil apertius esse videatur; praeterea quod eorundem philosophorum doctrinam magna ex parte

convenire mutuo docuisti, quod etsi plerumque doctissimi viri antehac summo studio facere sunt conati, numquam tamen rem adeo difficilem investigare, comprehendere, tenere potuerunt. Omitto, quod inter haec multa ex intima plenam in lucem protulisti, quae ita recondita atque abdita erant, ut paucissimis, praesertim latinis hominibus scirentur. 5 Sileo praeterea, quod summum atque innocentissimum philosophum, cuius non modo doctrinam, sed etiam vitam ac mores homo, ne quid immodestius dicam, parum gravis spurcissimis verbis ac foedissimo sermone contaminare, polluere, labefactare studuerat, veritatis atque in-

B 255 nocentiae armis defendisti usque adeo ultus adversarium, ut, qui ali- 10 quando nomen aliquod doctrinae in Italia habuerat, sit posthac inscitiae, temeritatis et imprudentiae specimen futurus, instar illius, qui, ut no- men sibi apud posteros vendicaret, Diana Ephesinae templum incen- dit, pro aeternitate gloriae, quam quaerebat, perpetuam ignominiam adeptus.

15

Illud non tacere et admirari satis ac stupore quodam prosequi non possum, quod omnem omnium artium paene infinitam vim atque na- turam hoc uno opere comprehendisti. Quo fit, ut, si mihi daretur fa- cultas titulum pro voluntate mea addendi, nihil magis quam philoso- phiae thesaurum inscriberem. Quantum enim philosophiae, quantum 20 privati iuris et publici, quantum exemplorum, quantum antiquitatis tenet! Nam cum philosophia omnis in tres partes distributa sit, in na- turalium ac divinarum rerum obscuritatem, in disserendi subtilitatem, in vitam ac mores hominum, divinum hoc opus magna ex parte bene vivendi rationem complectitur, omnium liberalium artium sublimiora 25 quaedam praecepta continet et multarum divinarum ac humanarum B 255^v rerum naturam causasque comprehendit. Mentionem facio, quod multas variasque historias, quod philosophorum diversorum opiniones, quod locorum diversos mores, quod praecepta republicae et alia pleraque refert ut ignota hactenus ita ad usum vitae commodissima, quod pree- 30 terea Platonem multis in locis elegantissime apertissimeque exponit, quod interpretis nitro dilaniatum redintegrat, quod denique fidem ac religionem nostram nobilissimi philosophi auctoritate confirmat.

Sed nolo plura de hac re in praesentia loqui, ne laudandi operis tui gratia ad te videar scripsisse. Quapropter ut ad meipsum redeam, 35 et legi opus tuum avidissime et summa diligentia transcripsi, non cor- rigendi aut limandi causa, ut efflagitare tuis litteris videbaris, sed commodo nostro et voluptate simul ac fructu incredibili. Opus quippe perfectum erat, et id ex parte absolutum, ut non tam splendescere lima, quam atteri posse videretur. Superest igitur, ut tibi, quantas animo.⁴⁰ concipere possum, gratias habeam, qui me in primis tam pretiosi mu-

neris ac vere divini participem facere volueris. Summis abs te praeterea precibus contendam, ut postquam leges Platonis ab hoc rudi et B 256 ignaro interprete ita corruptae ac depravatae sunt, velis huic tanto tuo erga Latinos beneficio etiam illud addere, ut Theodori Gazae, viri doc-
5 tissimi ope atque auxilio — neque enim in tot maximis gravissimisque reipublicae occupationibus per te omnia potes — tam praeclarum opus latinum facias, ne plenus tot erroribus divinus liber amplius per Italiam circumferatur. In qua re si nostra quoque opera uti volueris, spero fore, ut studio ac diligentia nostra, triumvrali quadam industria tale id opus
10 evadat, ut non prorsus indignum auctore suo possit iudicari, et latini homines inter tot alia beneficia hoc quoque abs te maximum consecuti certatim tibi gratias agant. Vale.

Ex Faliscorum colonia, pridie Idus Novembris.

17. Omnibonus Leonicensis

Bessarioni Cardinali.

Nescio, quid mihi gratius accidere potuisset, quidve iocundius quam B 256^v liber mihi abs te missus. Nam et de eo est et ab eo, ut iam animo concipiam, quid sit exspectandum, cum praesertim ipsa etiam exordia eximum quoddam policeantur atque praeclarum, hoc est Platonis apolo-
20 logiam, ne dixerim, an laudem, sed laudem potius. Nam philosophanti, ut tu ipse testaris, non tam defendendi causa suscepta est quam praedicationibus, ut scilicet aliquando praecepta eius et instituta latine cognosci possent. Hoc tuo proposito nihil laudabilius excogitari potuit, nihil utilius.

Ille vero impurus, ne graviori verbo utar, qui οὐδὲ τὰ Στησυχόρου γινώσκει, αὐτὸ τοῦτο τὸ ausus est divini illius ac sanctissimi, ut ita dicam, plane et ingenium ignorantiae et vitam flagitii redarguere. No-
luisti scelestissimi hominis nomen libris tuis inserere. Propterea quo-
que licet ἀνονόμαστος sit, ut qui Dianaes Ephesinae templum incendit.
30 Nam et hic fortasse maledicentia, quemadmodum ille sacrilegio, ma-
gnum sibi nomen comparare voluit, nec neuter voti compos. Neque B 257

14 B *Suprascriptio*: Omnibonus Leonicensis Bessarioni Cardinali salutem pluri-
mam dicit.

Ep. 17. Ognibene da Leonigo, der bekannte Grammatiker aus der Schule des Vittorino da Feltre, dankt Bessarion für die Zusendung des *In Calumniatorem Platonis*. Er stellt heraus, daß das Werk nicht so sehr eine Apologie für Platon sei, als eine für die lateinischen Leser gedachte Einführung in die platonische Anschauungswelt.

Der Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. lat. 3399, fol. 256v—257v (= B).—
Druckausgaben: Fr. B. Malvasia, Compendio storico della basilica de' XII apostoli di Roma. Roma 1655 (vgl. oben S. 404). — Meine Ausgabe nach B in der *Festschrift* für H. Finke, Münster i. W. 1925, S. 370 f. (hier verbessert).

enim minus hic, immo vero multo magis meruit, ut ex omni hominum memoria nomen eius aboleatur. Ille templum manufactum, hic divinum sacrarium ausus est violare, in quo humanarum divinarumque rerum scientia reposita erat. Hoc tamen consecutus est honorificum nimis, quod talem tantae dignitatis et sapientiae adversarium habet. 5 Dignus potius erat, in quem pueri canerent. Nunc et oves ultro fugiat lupus, aurea durae mella ferant quercus, narcissus floreat alnus, pinguia corticibus sudent electra murices, certent et cygnis ululae et reliqua. Notum est enim carmen.

Sed ad te ac librum redeo. Quod me tali tantoque munere di- 10 gnum duxeris, intelligo maius esse beneficium, quam pro eo dignas tibi gratias agere possim, tantumve mihi honoris actum esse, ut duo in ecclesia Dei excellentissimi principes editum ab altero librum certatim mihi mittere studuerint, et eum quidem librum, qui et verborum ele- 15 gantia et sententiarum gravitate refertus auctorem suum facile repre-
B 257^v sentet. Utinam mihi detur facultas, ut tantam in eo tantarum rerum scientiam vimque dicendi divinam praedicare possim. Cui rei cum me imparem esse cognoscam, certe, quod in me est, illum ut volitet docta per ora virum, efficiam. Vale.

18. Franciscus Philelphus Bessarioni Cardinali.

B 257^v Haud scio, quid optatus mihi potuisset iucundiusque contingere, quam et videre et legere divinum opus tuum, quod nuper adversus

2 divinum] vinum B | 8 murices] murice B | 12 tantumve] tantum ne B |
20 B *Suprascriptio*: Franciscus Philelphus Bessarioni Cardinali salutem plurimam dicit.

Ep. 18. Wie Filelfo schreibt, war Bessarions In Calumniatorem Platonis durch literarisch interessierte Leute nach Mailand gelangt und auch Filelfo zu Gesicht gekommen. Allgemein werde das Werk bewundert, während man sich über Georgios von Kreta (= Trapezuntios) entrüstet habe. Filelfo selbst will sich erst noch ein Urteil über ihn bilden und deswegen zunächst das Werk des Georgios lesen. — Das Schreiben ist datiert vom 10. September, ohne daß das Jahr angegeben wäre. Es handelt sich aber nur um 1469, in welchem Jahre das In Calumniatorem aus dem Druck hervorgegangen ist. Ebenso besagt das der nächste Brief (ep. 19), der vollständig datiert ist. Dementsprechend ist meine Angabe (1470) Band I 386 zu verbessern. Der bei E. Legrand, Cent-dix lettres grecques de Fr. Filelfe n. 87 p. 154 mitgeteilte Brief Filelfos an Bessarion vom 9. Dezember 1469 braucht nicht, wie ich früher angenommen hatte, vor dem vorliegenden Stück geschrieben zu sein.

Ein Vergleich dieses bisher nicht beachteten Briefes mit Ep. 19, einem längst bekannten Stück, erweist den ersteren als Vorlage. Vgl. unten S. 599.

Überliefert ist der Brief: Rom, Cod. Vat. lat. 3399, fol. 257v—258 (= B); Cod. Barb. XVI 85 fol. 151. — Venedig, Cod. Marc. lat. VI 210; Cod. Marc. lat. X 32. — Druckausgaben: Fr. B. Malvasia, Compendio storico della basilica de' XII apostoli di Roma. Roma 1655 (vgl. oben S. 404). — Meine Ausgabe nach B in der Festschrift für H. Finke, Münster i. W. 1925, S. 371 f. (hier verbessert).

calumniatorem Platonis abs te editum in hanc urbem a diversis studiosis delatum fuit et cum summa atque mirabili omnium admiratione lectitatur, quamquam omnes stomachentur Georgii Cretensis, quem tu pro tua modestia nominare noluisti, maledicta in philosophorum principem ac patrem Aristotelem, cognomento Platonem. Atque ego certe non mediocriter admiratus sum in id insaniae incidisse Georgium Cretensem, ut non modo incomparabilem summi viri doctrinam atque sapientiam non probarit, sed vitam etiam modestissimam ac pudicam et ab omni vetustate mirifice laudatam impudica arundine polluere se B 258
 10 posse animum induxit. Quae res etsi ea ratione mihi maxime placet, quod causa fuit, ut tam elegantes et vere divinos libros praeclera ingenii ac doctrinae tuae monumenta haberemus, danda tamen mihi opera est, ut, quae Georgius in Platonem scripsit, quam diligentissime perlegam.
 Id si fiet, vel discam aliquid vel docebo, fietque alterutrum ex officio.
 15 Tuae igitur humanitatis erit hoc mihi gratificari. Quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Vale.

Mediolani IV Idus Septembres.

**19. Franciscus Philelphus
Bessarioni Cardinali.**

20 Haud scio, quid optatius mihi potuisset iucundiusque contingere, quam ea te usum beneficentia, pater reverendissime, quod me donatum abs te volueris pulcherrimo tuo illo eruditissimoque et eloquentissimo codice, quo Georgii Cretensis maledicta in philosophorum principem ac patrem Aristotelen, cognomento Platonem, non minus graviter ac vero 25 quam acerrimis suisque rationibus refellisti evellistique radicitus. Et sum

18 *Suprascriptio*: Franciscus Philelfus Bessarioni, Cardinali Nicaeno et Constantinopolitano patriarchae salutem.

Ep. 19. Wenn Filelfo im vorhergehenden Brief am 10. September 1469 Bessarion Mitteilung macht, daß er das In Calumniatorem durch andere kennengelernt habe, so dankt er ihm hier am 5. Oktober 1469 für die Überreichung des Werkes. Auffallend ist dabei, daß er einen großen Teil des ersten Briefes hier wörtlich wiederholt. Ich kann mir diesen Tatbestand nur so erklären, daß jener erste Brief, der hier offensichtlich als Vorlage gedient hat, noch nicht abgegangen war, als Filelfo Bessarions Geschenk erhielt. Filelfo erscheint damit gerade nicht als der von Geist sprühende Humanist; sonst hätte er andere Worte finden müssen. — Daß Filelfo aber dem Trapezuntios geneigt war und daß er von den philosophischen Fragen überhaupt nichts verstand, habe ich schon Band I 386 f. ausgeführt. Es wird deswegen auch nicht überraschen, wenn er hier Aristoteles und Platon nicht auseinanderhalten kann (in philosophorum principem ac patrem Aristotelem, cognomento Platonem). Vgl. auch oben S. 576, Ep. 2.

Der Brief liegt gedruckt vor bei Fr. Filelfi *Epistolarum libri XXXI*. Venetiis 1502, fol. 214, nochmals bei E. Legrand, *Bibliographie Hellénique III*. Paris 1903, p. 45 (unter Heranziehungen einiger Hss). Hier durfte er wegen Ep. 18 nicht fehlen.

equidem non mediocriter miratus in id insaniae incidisse Georgium Cretensem, ut non modo incomparabilem summi viri doctrinam atque sapientiam non probarit, sed vitam etiam modestissimam ac pudicam et ab omni vetustate mirifice laudatam impudica arundine polluere se posse animum induxit. Et, ut tibi ingenue fatear mei animi sententiam, non facile adducor, ut credam usque adeo Georgium istum ab sese alienatum, ut mentiatur tam impudenter. Quod ut ita existimem, ea moveor coniectura, quod cuius maledici nomen in primordio tui nobilissimi operis te nullo pacto in medium prolatarum affirmas, id ad calcem additum invenio, et ea quidam oratione, quae tuae minime co- 5 haeret. Quo fit, ut, quid iudicaturus sim de homine, non intelligam. Sed, utcumque res habet, mihi opera danda est, ut quae Georgius in Platonem scripserit, quam diligentissime perlegam. Id si fiet, vel discam aliquid vel docebo, fietque alterutrum ex officio. Tuae igitur humanitatis fuerit hoc item benignitatis munus mihi gratificari. Quod ut facias, 10 te etiam atque etiam rogo. Vale, pater reverendissime.

Ex Mediolano, III Nonas Octobres 1469.

20. Antonius Panormita

Bessarioni Cardinali.

B 258 Allati nuper Neapolim fuerunt libri tui, quos adversus calumnia- 20 torem Platonis mira cum sapientia, maxima cum eloquentia edidisti. Perlegi eos summo cum desiderio atque animi voluptate, mentiarque nisi eos non tam pro Platone, quam a Platone scriptos existimaverim. Ita enim illius copiam, elegantiam, gravitatem, orationis denique feli-

B 258^v citatem exprimis, ut profecto mirari simul et laetari liceat Romae Pla- 25 tonem sua illa suavi eloquentia latine locutum. Nam quibus rationibus, quo dicendi acumine, quibus argumentis abs te refellatur atque argua- tur vir sceleratissimus Platomastrus, non attinet dicere praesertim ad te de te scribenti. Modestus vero apud alios praedicabitur et quotidie praedicatur ingenii tui vis et doctrinae praestantia. Surgentes spero non 30 longe post clarorum virorum libros aspernes in laudem ac gloriam tuam immortalem et adversarii nequissimi nebulonis perpetuam infamiam.

Nunc vale et Theodorum nostrum doctissimum ama et exorna, ut facias. Neapoli.

12 utrumque *Ed. Venet.*

18 B *Suprascriptio:* Antonius Panormita Bessarioni Cardinali salutem plurimam dicit.

Ep. 20. Antonio Beccadelli äußert seine Freude über das In Calumniatorem Platonis, das auch nach Neapel gekommen ist.

Der Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. lat. 3399, fol. 258—258v (= B). — Druckausgaben: Fr. B. Malvasia, Compendio storico della basilica de' XII apostoli di Roma. Roma 1655 (vgl. oben S. 404). — Meine Ausgabe nach B in der Festschrift für H. Finke, Münster i. W. 1925, S. 372.

21. Johannes Argyropulos
Bessarioni Cardinali.

In ipso meo acerbissimo casu ac miserabili calamitate duobus liberis B 258^v intra paucos dies in ipso flore iuuentutis amissis divinum opus tuum 5 mihi oblatum est adversus Platonis nostri foedissimum calumniatorem editum. Quod, etsi vi calamitatis et doloris magnitudine opprimebar, ut mei compos esse non possem, — nullo enim modo resistere dolori po- B 259 teram — perlegi tamen eo tempore, quo fessa aliquando ac defatigata na- tura cessare a luctu et animus aliquanto tranquillus esse cogebatur. 10 Ea vero in eo opere inveni, quae ab acutissimo tuo ingenio et singulari rerum omnium scientia proficisci posse certo sciebam. Nihil profecto desiderari in eo potest, quod ad summam rei, de qua agitur, perfectionem pertinere videatur. Est in illo elegantia sermonis Platonici similiis, est subtilitas gravitasque sententiarum, est praeterea dispositio re- 15 rum, qua nulla alia accommodatior excogitari fingique potest. Quid plura? Is est splendor libri totius, ea dignitas, id artificium, quae et proposita materies et eius viri, cuius partes defendebantur, dignitas postulabat.

Egisti, Bessario, quod ad eruditum virum, quod ad iustum, quod 20 ad optimos mores pertinere videbatur. Et hominem innocentissimum, sapientissimum, optimum de hominum genere meritum contumeliis af- fectum inquis et ut ignarum et flagitosum notatum defendisti. Tum B 259^v rabulae illius, qui divino homini bellum nescio quo consilio indixerat, rationes ineptissimas dissolvisti. Praeterea multas paeclarasque sen-

1 B *Suprascriptio*: Ioannes Argyropylos Bessarioni Cardinali salutem plurimam dicit. | 13 Platonici] Platonice B.

Ep. 21. Argyropulos hat das In Calumniatorem Platonis, das ihm Bessarion zum Geschenk gemacht, erhalten, kurz nachdem innerhalb weniger Tage seine zwei Kinder gestorben waren. Doch habe er nach Überwindung des ersten Schmerzes alsbald das Werk gelesen. Er rühmt Bessarions Sprache, die an Anmut der Ausdrucksweise Platons gleiche. Mit fein empfundenem Urteil habe er jenen Rabulisten abgetan. Die Hauptsache sei aber, daß er manche Meinung der beiden Philosophen einmal klargestellt habe. Besonders die Lateiner, die nunmehr über Platons Welt- und Lebensanschauung Bescheid wissen, seien ihm zum Dank verpflichtet. — Zu Argyropulos' Trauerfall vgl. das Beileidsschreiben Filelfos vom 22. Juni 1469 bei E. Legrand, Cent-dix lettres grecques de Fr. Filelfe, Paris 1892, p. 142s, Th. Klette, Beiträge zur Gesch. u. Lit. der Italienischen Gelehrtenrenaissance III. Greifswald 1890, S. 156.

Der Brief ist überliefert: Rom, Cod. Vat. lat. 3399, fol. 258v—259v (= B). — Druckausgaben: Fr. B. Malvasia, Compendio storico della basilica de' XII apostoli di Roma. Roma 1655 (vgl. oben S. 404). Σ. Π. Λαμπρός, Ἀργυροπούλεια. Εν Ἀθήναις 1910, 190—191 (fehlerhaft). — Meine Ausgabe nach B in der Festschrift für H. Finke, Münster i. W. 1925, S. 372 f.

tentias philosophorum occasionem nactus non modo praesentibus, sed etiam posteris aperuisti. Quapropter non mediocres tibi perpetuo gratias genus mortalium debet. Imprimis autem tanti tibi beneficii obnoxii sunt Latini. Neque enim posthac huiusmodi ineptiis seduci poterunt et ea, quibus ab Aristotele carpi Plato videretur, ita ut capienda sunt, accipient et Platonem insuper talem fuisse, qualis natura, moribus, scientia fuit, si auctoritati doctorum hominum credere, si rationibus obtemperare voluerint, existimabunt.

Plura scribere nequeo, etsi res ipsa magnitudine dignitateque sua plura efflagitare videtur. Mens enim magnitudine doloris oppressa nullum recte officium potest. Vale, vir sanctissime.

Florentiae VI Calendas Novembris.

ΕΠΙΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΕΙΝΩΝ ΤΑΙΝΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ